

presència

Número 1837. De l'11 al 17 de maig del 2007. Any XLII. 0,50 €

Àliga de Reus, recuperada el 1996. Obra de Manel Llauredó, segueix l'estil de les àligues tradicionals catalanes ja que no es conserva cap iconografia de l'àliga desapareguda al segle XVIII. / JUANPE RODRÍGUEZ

Una festa bestial

ÉSSERS FANTÀSTICS.

Són part essencial de moltes de les festes del país. És el bestiari festiu, un patrimoni en augment. / 2 a 9

Bèsties de festa

ÉSSERS FANTÀSTICS. El bestiari festiu té un paper important en festes majors i diades assenyalades. Presència us n'explica els orígens, els tipus de bèsties que hi ha i el seu simbolisme i us en mostra el procés de construcció del taller a la festa.

MARIA PASCUAL

● Dracs, mulasses, cucaferes i víbries són només quatre exemples de figures de bestiari festiu que participen en festes majors de pobles i ciutats, cercaviles i diades assenyalades. És una tradició. Però, quins són els seus orígens? Alfons Udina, president de l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya, ens ho explica: «Al llarg de la història, la gent ha cregut en éssers fantàstics, com és el cas dels dracs, que són la simbiosi entre totes les categories d'éssers animals: peix, amfibi, mamífer, au i rèptil. Ja a l'edat mitjana cada gremi professional tenia la seva figura. Per exemple, la dels cotoners eren els cavallets i la de la Confraria del Gremi de Ferreters de Sant Miquel de Vilafranca del Penedès era el Drac de Vilafranca.» A partir de l'any 1975 i al llarg de la dècada dels vuitanta, gràcies al retorn de la democràcia, van sorgir moltes colles de bestiari festiu i d'altres elements de cultura popular. Les noves colles es van afegir a les que ja existien, com és el cas de les de Berga, Solsona, Olot i

Vilafranca del Penedès, dedicades, en certa manera, a mantenir les seves tradicions.

El simbolisme del bestiari festiu

El bestiari festiu té un simbolisme molt fort ja que representa un col·lectiu, una ciutat... i la gent s'hi identifica. És per aquest fet que hi ha figures molt diverses, tot i que

la que predomina és el drac, paradigma de l'animal fantàstic, guardià de tresors ocults i símbol de fecundació i femineïtat.

Però, a banda del drac, en el món del bestiari festiu també hi trobem altres figures representatives, com ara l'àliga –símbol de l'alçada i el sol i emblema de la ciutat i del rei, fet pel qual sol anar coronada–, el bou –imatge del sacrifici, l'abnegació i la castedat–, el cavall –se-

nyal del temps imparable i del tro, s'associa a les tenebres pels quatre genets de l'Apocalipsi i és el símbol sexual per excel·lència pel seu fal·lus–, els cavallets –el ball dels quals és l'exaltació folklòrica del caràcter sexual del cavall–, la cucafera –que sovint es confon amb la tarasca, està formada per un gran cap rígid i un cos cua de serp mòbil i fet de roba–, el griu –animal ambivalent amb cap i ales d'au rapaç i cos i potes de lleó que s'associa a la vigilància i la protecció–, el lleó –símbol de la noblesa del sol i de l'or, així com la força i la fortaleza, la naturalesa masculina i el poder de la reialesa, fet pel qual sol portar corona–, la mulassa –que simbolitza un animal dòcil, capaç de guardar i protegir un nadó–, la serp –manifestació del temps lineal i cíclic pel canvi de pell i un animal tel·lúric associat a la potència fecundadora masculina, a la terra i a les forces ocultes del món subterrani–, la víbria –considerada la femella del drac–, la tarasca –el simbolisme de la qual canvia segons els llocs, sol tenir un gran cos semblant al d'una tortuga i un cap petit i ferotge amb una gran boca– i, finalment, la cabra –els orígens de la

MULASSA LA BOJA DE VILANOVA I LA GELTRÚ

– ANTIGUITAT

Data de l'any 1710. La que surt actualment data de l'any 1947

– TRACCIÓ

Dues persones la carreguen interiorment

– FESTES I CELEBRACIONS PRÒPIES

Festes de Sant Pere (mes de juny), festa major de Vilanova (4 i 5 d'agost) i festa major de la Geltrú (15 d'agost). També actua fora de la població

FOTO: EL PUNT

FOTO: ANDREU PUIG

qual caldria vincular amb la força i la resistència o amb el caràcter satànic que atorga la bruixeria a la figura del cabró com a personatge principal dels aquellarres.

L'associació que presideix Alfons Udina divideix el bestiari festiu en quatre àmbits: el de protocol, el d'animació de carrer, el de foc i l'infantil. El bestiari de protocol –principalment les àli-

gues i els lleons– té un significat especial: «El bestiari festiu a l'edat mitjana tenia una finalitat que no té res a veure amb l'actual, ja que en aquella època les ciutats que tenien àliga era per decret reial. És per això que no n'hi ha gaires i que sempre van coronades. Són bèsties tranquil·les, mai tiren foc –a excepció de la de Sitges– i representen la ciutat. Per

VÍBRIA DE TARRAGONA

- ANTIGUITAT
No hi ha referències històriques de la peça, que es va construir el 1993
- TRACCIÓ
Una persona
- FESTES PRÒPIES
Santa Tecla

tant, quan arribava el rei a la ciutat, qui sortia a rebre'l era l'àliga, a banda de les màximes autoritats. L'àliga i, en algun cas, el lleó, eren el màxim símbol de la ciutat. En l'època actual s'han fet lleons de bestiari que ja no són coronats, que ja no representen la ciutat.»

A banda de les festes majors, cercaviles i diades assenyalades, el

bestiari festiu també es pot veure en mostres i trobades.

Així, cada any per Santa Eulàlia (que se celebra el 12 de febrer) al Palau de la Virreina de Barcelona es pot visitar durant una setmana una mostra de bestiari festiu de Catalunya. Aquest any se'n va celebrar la novena edició, que portava per títol *Mitològics i llegendaris*, en la qual es van exposar al

L'Àliga de Badalona. N'hi ha referències des del 1883 i es va recuperar l'any 1998. / ANDREU PUIG

Drac Caramot del Vendrell. Es va construir el 1984, porta rodes i vuit persones el carreguen interiorment. Surt per la festa major del Vendrell (26 de juliol) i per la cercavila de foc de Santa Anna.

Cucafera de Tortosa. Es remunta al segle XVI. Actualment surt una rèplica al carrer.

Drac de la Bisbal d'Empordà. Data del segles XVII i XVIII i la rèplica es va construir el 1995.

pati del Palau de la Virreina el Griu de Barcelona, el Ca Cerber de Sant Andreu de Palomar (Barcelona), l'Unicorn de Sant Llorenç d'Hortons (Alt Penedès), la Dona d'Aigua de Bellvei (Baix Penedès), el Cavall de Foc de Llívia (Cerdanya), la Quimera Godra de Caldes de Montbui (Vallès Oriental), el Lleó Alat Brumot de Gavà (Baix Llobregat), el Bitru de Parets (Vallès Oriental) i el Ca Cerber de Canovelles (Vallès Oriental). El dia de la inauguració de l'exposició, el 10 de febrer, tot el bestiar –llevat del Lleó Alat Brumot de

Gavà– va fer una cercavila fins a la plaça de Sant Jaume, on cada figura va ballar individualment, i després van tornar al Palau de la Virreina. Com a cloenda de la mostra, el 17 de febrer va tenir lloc una rua de carnaval.

Pel que fa a les trobades, recentment –el 15 d'abril– també n'hi ha hagut una de destacada: la I Trobada de la Vegueria Penedès de

l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya, en la qual van participar 52 figures de bestiar (62 sumant-hi les de caire grupal). La plaça de l'Oli de Vilafranca del Penedès va ser l'escenari dels balls de salutació protocol·laris al bestiar tradicional amfitrió, l'Àliga i el Drac de Vilafranca. El ball el van protagonitzar el Drac de Sant Quintí de Mediona (en representació del bestiar de l'Alt Penedès), el Drac Cabrot del Vendrell (en representació del bestiar del Baix Penedès), el Drac de Vilanova (en representació del bestiar del Gar-

raf) i el Drac d'Igualada (en representació del bestiar de l'Anoia). La Fura del Penedès també va saludar el Drac i l'Àliga en nom de l'organització i el Drac de l'Agrupació va fer els honors en nom del bestiar de tot Catalunya. L'Àliga i el Drac de Vilafranca van fer els seus respectius balls de cortesia i es va iniciar una cercavila fins a la rambla de Sant Francesc, on les figures van fer una ballada individual de llum. Després, els participants es van desplaçar fins al pavelló de Firaví, on es va celebrar un dinar de germanor, al qual van assistir unes mil tres-cents persones. La diada es va cloure amb el lliurament del record de la trobada, una artística reproducció de la Fura del Penedès.

Actualment, l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya ja està preparant la celebració de Bestiari 07, la festa nacional del bestiar festiu i popular amb la qual es clourà el desè aniversari de l'entitat. La cita serà el cap de setmana del 16 i 17 de juny a Barcelona, hi participaran totes les colles i bèsties associades i s'hi faran diverses activitats. Podeu trobar més informació sobre Bestiari

FOTO: JORDI CASAS

CAVALLETS DE SANT FELIU DE PALLEROLS

- ANTIGUITAT
Es remunten a principis del segle passat, tot i que les rèpliques actuals dels vuit cavallets grans daten de mitjan anys vuitanta i les dels vuit cavallets petits, de mitjan anys noranta
- TRACCIÓ
Cada cavallet és carregat per una persona
- FESTES I CELEBRACIONS PROPIES
Festa major de Sant Feliu de Pallerols (que se celebra per la Pasqua Granada) i la festa petita de la població (1 d'agost). Els acompanya cobla en directe

Fil-loxera de Sant Sadurní d'Anoia. Construïda l'any 1990, té rodes i la porten tres persones. Actua a la Festa de la Fil-loxera (7 i 8 de setembre), entre altres celebracions, i també fora de la població. / D.M.

Drac de Vilafranca. Amb referències dels segles XII i XIII, data del 1600 i la rèplica és del 2006. /M.M.

Dracs Cua de Drac de Cornellà de Llobregat. Són cinc i daten del 1997.

Drac Hamlet de Bao. Construït l'any passat, surt per l'Identi'Cat i les Diades Airenovenques.

07 en una de les peces d'aquest reportatge.

Polèmica entorn del bestiari

El bestiari festiu és sinònim de festa i xerinola. Tot i així, en algun cas, com el de les festes de Sant Sebastià de Palma de Mallorca de l'any passat, va ser motiu de polèmica ja que la tradicional desfilada de bestiari —organitzada per l'Ajuntament de la ciutat— va ser substituïda per una en què els protagonistes eren els membres de la popular família televisiva Simpson. El president de la Federació de Bestiari Festiu de Mallorca, Miquel Ferretjans, diu que l'explicació que se'ls va donar per justificar aquest canvi és que la desfilada dels Simpson donava més «multiculturalitat» a la festa. L'Obra Cultural Balear, juntament amb més de trenta entitats, van organitzar en només tres dies una cercavila alternativa —que va ser seguida per més de cinc-centes persones i en què van participar, entre altres, bestiari, gegants i escoles de xeremiers—, durant la qual el folklorista Francesc Vallcaner va llegir un manifest titulat *Sí a la cultura popu-*

lar. Aquest any, el programa de les festes —que se celebren el mes de gener— ha inclòs un correfoc en el qual han participat els Dimonis d'Albopàs de sa Pobla; els Diablers i el Corb

de Sant Nofre de Sant Joan; els Dimonis i na Marranxa d'Alaró; la Factoria de Por de Santa Maria; els Dimonis i la Bèstia de Foc Hiachat de Santa Margalida; la Bèstia de Foc en Freu de ses Co-

DRAC DE SOLSONA

- ANTIGUITAT
Data de l'any 1692 i des de llavors només ha patit petites restauracions
- TRACCIÓ
És carregat interiorment per una persona
- FESTES I CELEBRACIONS PRÒPIES
Surt per Corpus i per la festa major de Solsona (que té lloc el mes de setembre)

FOTO: JORDI ESCUDÉ / REGIÓ 7

Drac Tarasca de Barcelona. Del 1993, el porten quatre persones. / O.R.

Drac Apocaleus de Vallirana. Es va construir el 2001 i el carreguen interiorment dues persones.

Lo Marraco de Lleida. Construït el 1907, es va restaurar el 1982 i l'any següent va reaparèixer. / ÒSCAR MIRÓN / SEGRE

Àliga de Berga. Va ser construïda l'any 1756 i té un paper destacat en la celebració de les conegudes festes de la Patum de Berga. / SALVADOR REDÓ / REGIÓ 7

vetes amb l'Esquitxafocs i la batucada Terra Roja de Campos; els Dimonis Bocsifocs d'Esporles, i els Dimonis de sa Pedrera de Muro. Tot i així, Ferretjans denuncia que les colles de bestiari festiu de les Illes Balears no reben ajuts institucionals i explica que són iniciatives particulars.

Per altra banda, alguns dels actes d'aquest any pel Dia de les Illes Balears –que se celebra l'1 de març– van suposar una novetat en els actes festius ja que el dia abans va tenir lloc una desfilada popular amb més de set-cents participants entre gegants, dimonis, xeremiers i tamborers, entre altres. El grup català Comediants va ser l'encarregat de cloure l'ac-

te. Deixant de banda les polèmiques, en definitiva el fet és que el bestiari festiu és un patrimoni cultural arreu des de fa molts segles, un fenomen amb un gran component simbòlic que mou centenars de persones per tal que a cada actuació tot funcioni a la perfecció i que fa les delícies de petits i grans. Així doncs, només ens queda dir: «Gaudim de la festa!»

LLEÓ DE TARRAGONA

- ANTIGUITAT
La primera referència històrica que se'n té és del 1424 i es va recuperar el 1993
- TRACCIÓ
El carreguen interiorment dues persones
- FESTES I CELEBRACIONS PROPIES
Festes de Santa Tecla (que se celebren el mes de setembre) i les festes del barri Verge del Carme (que tenen lloc a mitjan mes de juliol) són les úniques celebracions de la ciutat en les quals participa. Fora de la ciutat també actua a altres poblacions

Boc d'Esporles. Construïda el 2004, és l'única bèstia festiva de Mallorca que du dos portadors.

Godra, quimera de Caldes de Montbui. Construïda l'any 2000, la porta una persona.

Drac Sense Nom de Banyoles. Es va construir el 1999, la seva tracció és amb rodes i surt, entre altres celebracions, durant les Festes d'Agost de Banyoles i la festa major de Sant Martíà. / A.P.

Ós de Valls. Es va construir l'any 1999 i el carrega interiorment una persona. / EL PATI

Senglar de l'Espluga de Francolí. Es va construir el 1992 i el carrega una persona. / EL PATI

Drac Fera Ferotge d'Alboraia. Es va construir el 2005 i el porta una persona.

Alfons Udina / President de l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya

«El bestiari festiu és un fenomen a Catalunya»

MARIA PASCUAL / **Barcelona**
● Alfons Udina és el president de l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya, que té associat bestiari de Catalunya, la Catalunya Nord i el País Valencià.

Pel que fa a Catalunya, Udina creu que «hi ha molt bestiari festiu però està mal repartit». Per exemple, «a la Terra Ferma n'hi ha poc i, en canvi, al Vallès, al Barcelonès i al Baix Llobregat n'hi ha molt de nou i a les comarques centrals n'hi ha molt de tradicional.» Pel que fa al bestiari festiu de fora de Catalunya, el

partir de la dècada dels vuitanta es va produir un fenomen nou: es va començar a construir bestiari festiu —moltes figures del qual actualment celebren 25 anys d'existència—, tot i que ja hi havia refe-

president de l'agrupació explica: «No hi ha gran cosa, i a l'Estat espanyol tampoc n'hi ha gaire. El bestiari festiu és un fenomen a Catalunya. A França també hi ha alguna bèstia, a Occitània, i hi ha una línia que va fins a Bèlgica.»

Alfons Udina explica que a

Alfons Udina. / PRESENCIA

rències d'algunes bèsties des de fa diversos segles.

Respecte a la creació de l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya, Udina explica: «Va tenir lloc fa deu anys perquè tot el bestiari estava dispers, és a dir, la majoria dels dracs estaven amb els diables; els cavallets estaven amb els esbarts; d'altres, amb els geganters... I quan es va fer el Congrés de Cultura Popular es va tractar el fet de crear un àmbit específic de bestiari amb independència de si eren de foc o no.»

Pel que fa al paper de l'agrupació que presideix, Udina declara: «El bestiari festiu és un tema de la cultura popular, que es basa en les tradicions i en un esperit de gresca, que és una realitat, i no deixa de ser un patrimoni en tots els aspectes: n'hi ha de molt antic i representa moltes coses, i el nostre paper com a agrupació és intentar dignificar-lo i representar-lo davant la societat, l'administració i els diferents poders.»

ÀLIGA DE MATARÓ

- ANTIGUITAT
Data de fa més de quatre segles i es va recuperar l'any 1987
- TRACCIÓ
La carrega una persona interiorment
- FESTES I CELEBRACIONS PROPIES
Festes de les Santes (que se celebren l'última setmana del mes de juliol en honor de les patrones del municipi, les màrtirs cristianes Juliana i Semproniana)

FOTO: QUIMPUG

Ca Cerber Bretolàs de Sant Andreu de Palomar (Barcelona). Es va construir l'any passat i el carreguen interiorment dues persones.

Unicorn de Sant Llorenç d'Hortons. Construït el 1993, el carrega interiorment una persona i actua, entre altres dates, el 10 d'agost.

Preparant la gran festa del bestiari

MARIA PASCUAL / Barcelona

● Bestiari 07, aquest és el nom de la gran festa nacional que està preparant l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya per celebrar la cloenda del seu desè aniversari el cap de setmana del 16 i 17 de juny a Barcelona, una cita amb la participació de totes les colles i bèsties associades i amb activitats per a tots els gustos.

Els actes començaran el dia 16 amb una recepció oficial al Saló de Cent de l'ajuntament de Barcelona presidida per l'alcalde

FITXA

– QUAN?
Els dies 16 i 17 de juny

– ON?
A Barcelona. La majoria dels actes es faran al parc de Mar del Poblenou

– QUANTA GENT S'HI ESPERA?
Uns 3.500 participants i milers de persones entre familiars, acompanyants i públic en general

de la ciutat, Jordi Hereu, i després dels parlaments tindrà lloc la ballada de salutació del Drac de l'Agrupació i la ballada de benvinguda de l'Àliga de Barcelona. La festa continuarà a la façana marítima del barri del Poblenou, davant la platja de la Mar Bella i les instal·lacions que s'hi han muntat, que estaran a disposició d'aquest esdeveniment.

Al vespre tindrà lloc un multitudinari correfoc, en el qual s'espera la presència de més de 70 bèsties fogueres. Els participants en aquest acte gaudiran de sopar, concert a càrrec del grup La Carrau, espai per dormir amb sac –ja sigui a cobert, a la platja o sobre l'herba de la pista poliesportiva– i esmorzar amb pasta i cafè.

El dia 17 al matí s'espera l'arribada de més figures de bestiari festiu –com ara les de foc que no hagin pogut venir el dia anterior, les bèsties tranquil·les i el bestiari infantil– i més colles. A més, es faran ballades i tres cercaviles.

Plaça Major de Vila Bestiari

Al passeig de García Faria, a l'altura del carrer Lope de Vega, s'hi instal·larà la Plaça Major de Vila Bestiari, l'escenari on tindran lloc les actuacions i hi haurà el bar, on es podran comprar begudes i entrepans.

Com que es preveu que unes 3.500 persones participaran en Bestiari 07, hi haurà serveis de dutxes i lavabos, aparcament gratuït per a turismes, furgonetes, ca-

mions i autocars i, en general, tots els serveis que requereixen les grans concentracions. A banda dels participants, també es preveu que milers de persones –entre familiars, acompanyants i públic en general– passin per aquest esdeveniment.

Bestiari 07 està coordinat per la colla del Drac del Poblenou i la delegació territorial del Barcelonès de l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya i té el suport institucional de l'Ajuntament de Barcelona, la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Barcelona. A més, s'està gestionant la col·laboració de diverses empreses relacionades amb el món de la cultura popular i del bestiari festiu.

Gall de Parets del Vallès. Construït el 1997, el porta una persona i surt per les desfilades festives.

FOTO: ENRIC BARTEL / AJ. DE PARETS

Bou de Figueres. Construït el 1997, el carreguen 4 persones i surt per les Fires i Festes de la Santa Creu.

FOTO: EL PUNT

Bou de Tarragona. Les primeres referències de la seva existència són del segle XV. Es va recuperar l'any 1992. / ABRAHAM SEBASTIÀ

Cavallets Cotoners de Barcelona. Es van construir el 1932 i surten per Santa Eulàlia, Corpus Christi i les festes de la Mercè.

Construint bestiari

MARIA PASCUAL/**Pacs del Penedès**

● Com es construeixen les peces de bestiari festiu? Hem anat al taller que Dolors Sans, una de les dissenyadores i constructores de bestiari festiu que hi ha a Catalunya, té a Pacs del Penedès –prop de la capital de l'Alt Penedès– perquè ens ho expliqui.

Sans ens diu que el primer pas és parlar amb la colla que fa l'encàrrec per tenir una idea de quin tipus de peça volen i documentar-se sobre la història del poble, així com buscar inspiració en la mitologia grega i mediterrània. A continuació fa un dibuix de la peça i el mostra a la colla que l'hi ha encarregat, el comenten, si cal es fan canvis, i es decideix el disseny definitiu. El pas següent és construir l'escultura en fang a mida real, i després se'n construeix la definitiva en fibra de vidre. En l'última fase de construcció es pinta la peça i s'hi instal·len els acabats, com és el cas del sistema de portadors, els punts de foc en cas dels dracs, faldilles... Arribat aquest punt, i després d'uns tres mesos de feina, la peça de bestiari festiu ja està llesta per sortir a festes majors, cercaviles, trobades i altres actes.

A banda de Dolors Sans (www.dolorssans.com), també destaquen els tallers dels dissenyadors i constructors de bestiari festiu Ramon Aumedes (www.sarandaca.com/cat.htm) i de David Ventura i Neus Hosta (www.venturahosta.net).

A casa nostra hi ha diversos constructors i dissenyadors de bestiari festiu. Dolors Sans n'és una i en aquestes imatges podem veure tres de les seves creacions al seu taller. / ANDREU PUIG

